

Bērna tēvs vai māte neļauj tikties ar bērnu - ko darīt?

Situācija, kad pēc vecāku šķiršanās viens no vecākiem liedz otram tikties ar bērnu, ir viens no biežākajiem ģimenes tiesību strīdiem. Taču svarīgi zināt: šķiršanās pati par sevi neatņem nevienam no vecākiem tiesības uzturēt personiskas attiecības ar bērnu.

Bērnam ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar abiem vecākiem, savukārt abiem vecākiem ir tiesības un pienākums uzturēt personiskas attiecības ar bērnu.

Vai viens vecāks drīkst aizliegt otram satikt bērnu?

Nē, vecāks bez tiesas vai bāriņtiesas lēmuma nedrīkst aizliegt otram vecākam saskarsmi ar bērnu, ja vien šis vecāks neapdraud bērna dzīvību un veselību, neizvērs pret bērnu vardarbību, tajā skaitā, emocionālu. Starp citu - vecāka apzinātu pastāvīgu smēķēšanu bērna tuvumā arī var definēt kā vardarbību pret bērnu.

Vecāku kopīga aizgādība pār bērnu nozīmē vecāku tiesības un pienākumus rūpēties par bērnu un viņa mantu un pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās. Savukārt bērna aprūpi un uzraudzību īsteno tas no vecākiem, pie kura bērns dzīvo. Tas nozīmē, ka tam vecākam, pie kura noteikta bērna dzīvesvieta, ir pienākums nodrošināt bērnam visu ar ēdināšanu, izglītošanu, drošību un veselību saistīto vajadzību apmierināšanu.

Savukārt otram vecākam tiek nodrošinātas saskarsmes tiesības ar bērnu, kuru īstenošanas laikā šim vecākam ir pienākums nodrošināt bērnam visu to pašu vajadzību apmierināšanu, ko nodrošina vecāks, pie kura bērnam ir dzīvesvieta.

Ja vecāki dzīvo šķirti, viņiem ir jācenšas vienoties par noteiktu saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību: dienām, laiku, brīvdienām, svētkiem un bērna vasaras brīvlaiku.

Ko darīt, ja vienoties nav iespējams?

Ja vecāki nespēj vienoties, saskarsmes kārtību nosaka tiesa.

Svarīgi ir nevis tikai prasīt tiesai noteikt otram vecākam “tiesības redzēt bērnu”, bet pēc iespējas precīzāk formulēt, kā saskarsmei būtu jānotiek, jo tiesas nolēmumam par saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību ir jābūt izpildāmam. Piemēram:

- kurās nedēļas dienās un no cikiem līdz cikiem bērns tiek ar otru vecāku;
- vai bērns pavada pie otra vecāka nakti;
- kā tiek sadalītas brīvdienas un svētki;
- kā notiek saskarsme bērna skolas brīvlaikā;
- kā tiek organizēta bērna nodošana un saņemšana.

Kāpēc ar tiesas nolēmumu noteiktajai saskarsmes tiesību izmantošanas kārtībai ir jābūt ļoti precīzai un izpildāmai? Pirmkārt, tāpēc, lai abiem vecākiem būtu iespēja plānot savu laiku kopā ar bērnu, atbilstoši tam pakārtojot arī savas ikdienas gaitas.

Otrkārt un galvenokārt, tāpēc, lai nolēmuma neizpildes gadījumā zvērinātam tiesu izpildītājam pēc aizskartā vecāka lūguma būtu iespēja šo faktu fiksēt un par to attiecīgi informēt tiesu. Mērķis fiksēt nolēmuma neizpildi ir disciplinēt pārkāpumu izdarījušo vecāku, lai nolēmumā noteiktā saskarsmes tiesību izmantošanas kārtība tiktu ievērota, novērsts otra vecāka tiesību aizskārums un pats būtiskākais – nodrošināta bērna labāko interešu ievērošana, viņam uzturot regulāru un pastāvīgu kontaktu ar abiem vecākiem.

Nolēmuma neizpilde var rezultēties ar tiesas noteiktu naudas sodu, bet atsevišķos gadījumos – arī ar kriminālatbildības piemērošanu.

Vai bērna māte vai tēvs drīkst teikt: “Bērns pats negrib ar tevi tikties”?

Ar bērna viedokli ir jārēķinās, īpaši ņemot vērā bērna vecumu un briedumu. Tomēr bērna nevēlēšanās pati par sevi automātiski nenozīmē, ka otram vecākam saskarsmes tiesības vairs nav īstenojamas.

Svarīgi ir noskaidrot, kāpēc bērns nevēlas kontaktēties. Ja bērna nevēlēšanās ir saistīta ar konfliktsituāciju starp vecākiem, bērna ietekmēšanu vai citiem apstākļiem, situācija jāvērtē īpaši rūpīgi. Tādā gadījumā otram vecākam ir jāvēršas bāriņtiesā, kas var iesaistīties konflikta risināšanā. Taču bāriņtiesas ietekme uz otra vecāka rīcību var arī nedot nekādu rezultātu. Nereti konflikta risināšanā ir jāiesaista tiesa, kura ir tiesīga uzdot bāriņtiesai veikt bērna un

vecāku psiholoģisko izpēti, lai ar psihologa palīdzību noskaidrotu iemeslus bērna noliedzošajai attieksmei pret otru vecāku.

Jo ilgāk vecāks, pie kura ir bērna dzīvesvieta, dažādu iemeslu dēļ atsaka otram vecākam satikt bērnu, jo vairāk bērns atsvešinās no otra vecāka. Bērna nevēlēšanās satikt otru vecāku ir izskaidrojama ar to, ka bērnam pakāpeniski izveidojas ciešāka, ilgstošāka emocionālā saikne ar vecāku, pie kura viņš dzīvo. Šādos apstākļos bērna atteikšanās satikt otru vecāku ir vērtējama kritiski un to var neņemt vērā, lai arī ir prezumēts, ka saskarsmes tiesību īstenošu bērnam ar otru vecāku nedrīkst uzspiest. Tas nozīmē, ka katra situācija ir vērtējama individuāli, savukārt institūcijām ir aktīvi jārīkojas, lai novērstu otra vecāka saskarsmes tiesību pārkāpumu.

Ko darīt, ja saskarsme tiek sistemātiski liegta?

Ja otrs vecāks regulāri kavē vai nepieļauj saskarsmi, ieteicams:

1. saglabāt rakstisku saziņu par tikšanās reizēm;
2. fiksēt katru reizi, kad saskarsme nav notikusi, pieaicinot zvērinātu tiesu izpildītāju, kurš dokumentē šo gadījumu;
3. saglabāt pierādījumus par mēģinājumiem vienoties;
4. izvērtēt iespēju vērsties pie jurista vai zvērināta advokāta;
5. ja vienošanās nav iespējama, izmantot tiesību aktos paredzētos strīda risināšanas mehānismus.

Vienlaikus arī vecākam, kuram saskarsme tiek liegta, jāizvairās no emocionālas konflikta eskalācijas. Bērna intereses ir prioritāras, un bērnu nevajadzētu padarīt par strīda instrumentu.

Ja saskarsmes tiesību izmantošanas kārtība noteikta ar tiesas nolēmumu, tad tiesību ierobežošanas gadījumā otrs vecāks ir tiesīgs pieprasīt tiesai izsniegt izpildu rakstu nolēmuma piespiedu izpildei. Tas nododams izpildīšanai zvērinātam tiesu izpildītājam, kurš uzsāk izpildu lietu, kurā fiksē faktu par tiesas nolēmuma nepildīšanu. Šādā gadījumā tiesa ar lēmumu vecākam var piemērot naudas sodu, kam būtu jākalpo kā motivācijai turpmāk ievērot pienākumu pildīt tiesas nolēmumu. Savukārt, ja vecāku vienošanās par saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību ietverta notariālajā aktā par laulības šķiršanu, tad otrs vecāks, pamatojoties uz šo aktu, var uzreiz vērsties pie zvērināta tiesu izpildītāja un prasīt vienošanās piespiedu izpildi.

Vai saskarsmes tiesības var ierobežot?

Jā. Atsevišķos gadījumos saskarsmes tiesības var tikt ierobežotas, ja tas nepieciešams bērna interesēs. Piemēram, ja pastāv apstākļi, kas apdraud bērna drošību vai labklājību.

Taču saskarsmes ierobežošana nav instruments, ar kuru viens vecāks var sodīt otru par konfliktiem, uzturlīdzekļu nemaksāšanu vai citiem strīdiem starp pieaugušajiem.

Svarīgi atcerēties!

Bērna tiesības uz attiecībām ar abiem vecākiem nav atkarīgas no tā, vai vecāki ir kopā vai ir šķīrušies.

Ja vecāki nespēj vienoties par saskarsmi, jautājums risināms bērna labākajās interesēs, nevis atkarībā no tā, kurš no vecākiem ir “vainīgs” laulības iziršanā.

**Šis skaidrojums ir vispārīga informācija. Tā neaizstāj individuālu juridisku konsultāciju, jo katra ģimenes tiesību situācija vērtējama atbilstoši attiecīgajiem apstākļiem.*